

Hemşirelik Öğrencilerinin Bağımlılık ile İlgili Bilgi ve Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Knowledge and Opinions of Nursing Students about Addiction

Ayşegül Koç¹, Esra Tayaz¹, Özgür Erdem², Burak Kurt³, Dilek Öztaş⁴

¹Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği AD

²Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Toplum Sağlığı Hizmetleri ve Eğitim Daire Başkanlığı

³Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD

⁴Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD

Öz

Amaç: Bu araştırma, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü öğrencilerinin madde bağımlılığına ilişkin düşünce ve görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Metot: Bölümde öğrenim gören 217 öğrenciden, çalışmaya katılmayı kabul eden 105 öğrenciye sosyo demografik verileri ve bağımlılık ile ilgili bilgi düzeylerini ölçen yapılandırılmış anketler yüz yüze görüşme yöntemi ile uygulandı. Öğrencilerin demografik bilgilerini oluşturan anket formu, madde bağımlılığına neden olan maddelerin bilinirlik düzeyleri, bağımlılık oluşturan maddelerin kullanım süresi ve farkındalıkları, madde bağımlılığının fiziksel ve psikolojik bağımlılığının patafiziyojisine yönelik bilgilerini ölçmek amacıyla yöneltilen sorulardan oluşmaktaydı. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde, istatistiksel analizler ve hesaplamalar için IBM SPSS Statistics 21.0 (IBM Corp. Released 2012. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 21.0. Armonk, NY: IBM Corp.) programı kullanıldı.

Bulgular: Araştırma kapsamına alınan 105 öğrencinin yaş ortalaması 20,69±1,28'dir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %86,67'si (n=91) kadın, %13,33'ü (n=14) erkek, öğrencilerin %1,90'ı (n=2) kız lisesi, %98,10'u (n=103) karma lise mezunudur. Öğrencilerin %12,38'inin (n=13) kronik bir hastalığı mevcut olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin %0,95'i (n=1) haftada 1-2 saat, %8,57'si (n=9) haftada 3-5 saat, %15,24'ü haftada 6-8 saat, %27,62'si (n=29) haftada 9-19 saat, %47,62'si (n=50) haftada 20 saat ve üzeri internet veya akıllı cihaz kullanımını bildirmiştir. Aynı zamanda çalışmamızda internet ve akıllı cihaz kullanım amacı, öğrencinin sosyallik durumu, öğrencinin gelir düzeyi ve geliri algılayışı, aile ve yakın arkadaş grubunda sigara kullanımı, nargile ve alkol tüketim durumu yüzdeler olarak irdelenmiştir. Madde ile ilk temas aracısının kim olduğu, sigaraya başlama nedenleri, sigaraya başlama ortamı, bağımlılık düzeyi incelenmiştir. Sigara kullanan öğrenciler örneklemin %15,24'ünü (n=16) oluşturmakta olup, bu öğrencilerin hiçbiri sigarayı bırakmakta herhangi bir yardım almamışlardır. Araştırmamızda bağımlılık yapan maddelerin bağımlılık durumları incelenmiştir. Bu maddeler; alışveriş, bilgisayar oyunu, televizyon, internet, deterjan, kahve, kumar, şans oyunları, gazlı içecekler, çikolata, çay, cips, uyarıcılar, sedatifler, halüsinojenler, tütün, esrar, şeker, antikolinergikler, uçucular, opioidler başlıkları altında öğrencilere sunulmuştur. Çalışmada yer alan anketler sigara ile ilgili belirteç sorular ve bağımlılık ile ilgili belirteç sorular olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç: Hemşirelik öğrencilerinin madde ve bağımlılık ile ilgili bilgilerinin ölçüldüğü bu çalışma da sonuç olarak öğrencilerin bu konuyla ilgili belirli dönemlerde eğitimler alması için planlama yapılmalıdır. Madde bağımlılığının önüne geçilmesi için ise bu konuda hizmet sunan birimlerle iş birliği içinde bağımlılığa yönelik yardım alması gereken öğrencilerin teşviki sağlanmalıdır.

Anahtar kelimeler: Bağımlılık, ilaç, oyun, internet, nikotin, hemşire

Abstract

Objectives: This research was carried out to determine the thoughts and opinions of the students about the drug addiction in the Department of Nursing of Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Health Sciences.

Materials and Methods: A total of 217 students from the department were administered face-to-face interviews with socio-demographic data and knowledge levels related to addiction. The questionnaire form consisted of the students' demographic information, the level of awareness of the substances causing substance dependence, the duration and awareness of addictive substances, and the questions

asked to measure their knowledge of the pathophysiology of the physical and psychological dependence of drug addiction. In the evaluation of the obtained data, for statistical analysis and calculations, IBM SPSS Statistics 21.0 (IBM Corp. Released 2012. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 21.0. Armonk, NY: IBM Corp.) was used.

Results: The mean age of 105 students was 20.69 ± 1.28 . Of the students, 86,67% (n = 91) were female, 13,33% (n = 14) were male, 1,90% (n = 2) were female high school graduates, 98,10% (n = 103) were mixed high school graduates. 12,38% (n = 13) of the students had a chronic disease. Of the students participated in the study, 0,95% (n = 1) reported 1-2 hours per week, 8,57% (n = 9) reported 3-5 hours per week, 15,24% reported 6-8 hours per week, % 27,62 (n = 29) reported 9-19 hours per week and 47,62% (n = 50) reported using 20 hours or more of internet or smart device per week. At the same time, in our study, the purpose of using internet and smart device, student's sociability status, student's income level and income perception, smoking in the group of friends and family, smoking and alcohol consumption status were analyzed as a percentage. The first contact agent with the substance, the reasons for starting to smoke, the starting environment to start smoking and the level of dependence were examined as well. Cigarette smoking students accounted for 15,24% (n = 16) of the sample, and none of these students received any help in smoking cessation. In our study, dependence of addictive substances was investigated. These substances were shopping, computer games, television, internet, detergent, coffee, gambling, games of chance, carbonated drinks, chocolate, tea, chips, stimulants, sedatives, hallucinogens, tobacco, marijuana, sugar, anticholinergics, volatiles, opioids. The questionnaires included in the study were evaluated as questions about smoking-related questions and addiction questions.

Conclusion: In this study, where the nursing students' knowledge about substance and addiction is measured, planning should be done in order to get students to receive training in certain periods on this subject. In order to prevent drug addiction, students should be encouraged to get help for dependence in cooperation with the units providing services in this regard.

Key words: Addiction, drug, game, internet, nicotine, nurse

Yazışma Adresi / Correspondence:

Dr. Dilek Öztaş

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Bilkent / Ankara

e-posta: doztas@hotmail.com

Geliş Tarihi: 10.06.2018

Kabul Tarihi: 14.12.2018

Giriş

Bağımlılık ile ilgili var olan birçok tanım mevcuttur ve tanımlar benzer özellikler taşımaktadırlar. Bağımlılık, bir maddenin amacı dışında ve o maddeye karşı gelişen tolerans sonucu, gittikçe artan miktarlarda alınması, kişinin yaşamında sorunlara neden olmasına rağmen kullanımının sürdürülmesi ve madde alımı azaltıldığında ya da bırakıldığında yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması ile giden tablodur. Bağımlı kişi, yaşadığı olumsuz sonuçlara rağmen, bağımlı olduğu maddeyi kompulsif bir biçimde kullanmayı sürdürür.¹

Bağımlılık dediğimiz zaman aklımıza ilk önce ilaç tanımına da uyan bazı kimyasal veya bitkisel maddelere duyulan bağımlılık gelir. Bununla beraber, günümüzde “alveriş bağımlılığı”, “internet bağımlılığı”, kumar bağımlılığı”, seks bağımlılığı” ve “yeme-içme bağımlılığı” gibi tıbbi yardım gerektiren başka bağımlılık türleri de vardır.²

Türkiye’de ve dünyada hızla tütün, alkol ve uyuşturucu madde alım oranları artmakta, maddeye başlama yaşları gittikçe düşmektedir. Diğer bağımlılıklar gibi teknoloji ve kumar bağımlılığı da kişiye, aileye ve topluma psikolojik, sosyolojik ve ekonomik zararlara yol açmaktadır.

Bağımlılık iki şekilde görülmektedir. Fiziksel bağımlılık, kullanılan maddeye karşı bir adaptasyon gelişmesine bağlı olarak maddenin varlığına karşı duyulan fizyolojik bir istektir. Ruhsal bağımlılık ise kişinin duygusal ya da kişilik yapısı gereği, gereksinimlerini tatmin etme/giderme amacı ile o maddeye düşkünlüğüdür.³

Yeme içme davranışı gibi yaşamsal ihtiyaçların giderilmesine yönelik davranışlar ve türlerin devamını sağlayan seksüel faaliyetlerde olduğu gibi, bağımlılık yapan maddeler de keyif verici özelliğe sahiptir. Keyif vericilik, maddenin kendini tercih ettirici, koşullandırıcı ve pozitif pekiştirici etkilerine en önemli katkıyı sağlar.⁴

İnsanlar genellikle sigara içmeye gençlik dönemlerinde başlar ve bu nikotin bağımlılığı erişkinlik dönemlerinde de devam eder.⁵ Adolesanlarda sigara alışkanlığı kompleks bir oluşumdur. Sosyo-ekonomik durum, akran davranışları, etnik köken sigara yanında birçok yanlış sağlık davranışlarına neden olmaktadır.⁶

Yapılan çalışmalarda 15-24 yaş grubu madde bağımlılığının gelişmesi açısından riskli grup olarak tanımlanmış ve madde kullanma davranışının sosyal öğrenme ile ilişkili olduğu saptanmıştır.⁷

Madde kullanım bozukluklarında yaş ve cinsiyet gibi faktörler risk faktörü olarak belirtilmektedir. Bunun yanında aile özellikleri de madde kullanımı için risk oluşturmaktadır. Aile içi çatışmalar, anne-babanın uygun denetimi sağlamaması, anne-babada madde kullanım öyküsünün olması ve parçalanmış aileye sahip olma gibi sorunların özellikle adölesan ve genç yetişkinlik döneminde madde kullanımı için risk oluşturduğu belirtilmektedir.⁸

Ülkemizde ve dünyada uyuşturucu maddelere, ilaçlara, tütün ve türevlerine olan bağımlılık adölesan dönemlerde başlayıp hızla ilerlemektedir. Bunların haricinde diğer bağımlılıklar adı altında seks bağımlılığı, egzersiz bağımlılığı, yeme bağımlılığı, internet, televizyon bağımlılıkları da ön plana çıkmaktadır. Yaptığımız bu çalışmada adölesan dönemde olan hemşirelik öğrencilerinin bu konu hakkındaki farkındalık düzeyleri, bağımlılık düzeyleri, konu ile ilgili fizyolojik boyuttaki bilgi düzeylerini ölçme amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Metot

Araştırmamız 11.02.2016- 4.07.2016 tarihleri arasında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü öğrencileri ile yürütüldü. Bölümde öğrenim gören 217 öğrenciden, çalışmaya katılmayı kabul eden 105 öğrenciye sosyo-demografik verileri ve bağımlılık ile ilgili bilgi düzeylerini ölçen yapılandırılmış anketler yüz yüze görüşme yöntemi ile uygulandı.

Veri Toplama Araçlarının Hazırlanması ve Uygulanması

Veri toplamada kullanılan anket formu demografik veriler, bağımlılık düzeyi, bağımlılık yapan maddeler, sigara ile ilgili belirteçler ve bağımlılıkla ilgili belirteçleri içermektedir. Veri toplama araçları, verilerin toplanmasında, öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerini, madde bağımlılığı bilgisini içeren anket formu, bağımlılık yapan maddelerin listesi, sigara ile ilgili belirteçler ve bağımlılık ile ilgili belirteçler literatür doğrultusunda araştırmacılar tarafından hazırlandı. Literatür taramasında uluslararası web tabanlı hemşirelik alan indeksleri CINAHL, EBSCOHOST, ELSEVIER ve Türk Tıp dizininde yer alan tam metin araştırmalardan yararlanıldı.

Demografik verilerde yaşı, cinsiyeti, mezun olduğu okul türü, sınıfı, kronik hastalığın varlığı, internet ve akıllı cihaz kullanım süresi ve kullanım amacı, sosyallik durumu, gelir, gelir algısı, anne, baba ve yakın arkadaşın sigara kullanma durumu, nargile ve alkol kullanma sıklığı, madde ile teması olanlar için; madde ile ilk temas aracı, sigaraya başlama nedeni, sigara içmeye başlamayı etkileyen ortamlar, bağımlılık düzeyi ve sigara bırakmada yardım alınıp alınmadığı sorgulandı.

Bağımlılık yapan maddeler ile ilgili bilgi düzeyi “bağımlılık yapar”, “bağımlılık yapmaz” ve “bilmiyorum” şıkları ile sıralanan maddeler ile değerlendirildi. Değerlendirmeye alınan maddeler alışveriş, bilgisayar oyunu, televizyon, internet, deterjan, kahve, kumar, şans oyunları, gazlı içecekler, çikolata, çay, cips, uyarıcılar, sedatifler, halüsinojenler, tütün, esrar, şeker, antikolinerjikler, uçucular, opioidler olarak sorgulandı.

Sigara ile ilgili belirteçler oluşturuldu ve “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “kesinlikle katılıyorum” seçenekleri ile konu ile ilgili bilgileri değerlendirildi. “Sigaranın kısmi zararları vardır”, “ince ve light sigaraların zararı yoktur”, “tütüne eklenen meyve aromaları tütünü sağlıklı yapar”, “açık tütünün zararı daha azdır”, “sigara yasaklarını desteklerim”, “sigara yasaklarına karşı kızgınım”, “yasaklar madde bağımlılığının artışına neden olur”, “nargilenin geleneksel, kültürel yanları çok hoştur”, “nargile dumanının sudan geçirilerek solunması zararlı maddeleri filtre eder”, “açık tütün satışının sigara fiyatları ve vergilerle ilişkili olduğunu düşünüyorum”, “nargile sigaradan daha az zararlıdır”, “uygun koşullar sağlandığında beyin nöroplastisitesi (bağımlılığı) iyileştirir” ifadelerine yer verilerek sigara ile ilgili belirteçler sorgulandı.

Bağımlılık ile ilgili belirteçler oluşturularak evet hayır cevapları ile öğrencilerin bağımlılık ile ilgili bilgi düzeyleri değerlendirildi. “Beyindeki nörokimyasal iletiler madde bağımlılığında rol oynar”, “beyinde bulunan haz merkezi bağımlılığa yatkındır”, “bağımlı bireylerde, bağımlılık yapıcı madde motivasyon, öğrenme, hafıza, uyku ve mizacı etkiler”, “ergenlik dönemindeki ergen beyin bağımlılığa yatkınlığı vardır”, “spor, ekip çalışması, ödül, özgüven beyinde bağımlılık merkezini olumlu yönde etkiler”, “adrenalin ve noradrenalin bağımlılık mekanizmasında rol oynar”, “sosyoekonomik olarak düşük gelirli olarak sınıflandırılan bireylerin nukleus akumbens (beynin haz merkezi) zayıftır”, “düzensiz beslenen, fiziksel aktivitesi az olan bireylerin nukleus akumbens zayıftır”, “madde ile tek temas dahi yoksunluk sendromuna (aşermeye) sebep olur”, “anne ve babası bağımlı olan bireyler kesinlikle bağımlı olur”, “iradesi güçlü olanlar sürekli madde kullanımını olsa bile tolerans geliştirir, yoksunluk sendromu yaşamaz”, “beyindeki ödül-ceza sistemi kumar, alışveriş, cinsellik ve yemek bozukluğu ile de ilgilidir”, “bağımlılarda ödüllendirme duyarsızlaşmaya neden olur”, “madde bağımlıları diğer abartılı davranış bozuklukları yaşarlar”, “aile süreçleri bozulmuş olan bireyler, kopuk ve sosyal izolasyon yaşayanlar bağımlı olur”, “başa çıkılmayan olaylarla karşılaşan bireyler bağımlı olur”, “madde bağımlılığı tedavisi SGK (sosyal güvenlik kurumu) kapsamında değildir”, “madde bağımlılığı kul hakkı yemektir”, “madde bağımlısı bireyler kendi halinde insanlardır” ifadelerine yanıtlar alınarak çalışmaya katılan öğrencilerin görüşleri değerlendirildi.

Araştırma verilerinin toplanabilmesi için ilgili kurumdan yazılı izin alındı. Araştırmaya katılan bireylerden de yazılı izin alınarak gönüllü katılımları sağlandı. Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel analizleri ve hesaplamaları için ise IBM

SPSS Statistics 21.0 (IBM Corp. Released 2012. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 21.0. Armonk, NY: IBM Corp.) programı kullanıldı.

Bulgular

Katılımcıların çoğunluğu kadın cinsiyette iken, haftada 20 saat ve üzeri akıllı cihaz kullanım oranı %47,62 olarak bulundu. Ankette sorgulanan çeşitli demografik veriler Tablo 1’ de sunulmuştur.

Tablo 1. Demografik parametrelerin değerlendirilmesi

Cinsiyet	n	%		n	%
Kadın	91	86,67	Sosyal hayat		
Erkek	14	13,33	Sosyal	13	12,38
Lise türü			Yeteri kadar	41	39,05
Kız lisesi	2	1,90	Orta	40	38,10
Karma lise	103	98,10	Az	9	8,57
Kronik hastalık			Asosyal	2	1,90
Var	13	12,38	Gelir düzeyi		
Yok	92	87,62	0-250 TL	19	18,10
Cihaz kullanma süresi			250-500 TL	61	58,10
Haftada 1-2 saat	1	0,95	500-1000 TL	22	20,95
Haftada 3-5 saat	9	8,57	1000 TL ve üzeri	3	2,85
Haftada 6-8 saat	16	15,24	Gelir algısı		
Haftada 9-19 saat	29	27,62	İyi	25	23,81
Haftada 20 saat ve üstü	50	47,62	Orta	61	58,10
Cihaz kullanım amacı			Kötü	19	18,10
Araştırma-ödev yapmak	54	51,43			
Haber-gazete okumak	40	38,10			
İletişim-sohbet	100	95,24			
Oyun oynamak	20	19,05			
Müzik dinlemek-film izlemek	64	60,95			
Alışveriş yapmak	23	21,90			

Çalışmamızda katılımcıların aile ve yakın çevredeki madde kullanımı değerlendirildiğinde, annesi sigara kullananların %15,24 (n=16), babası sigara kullananların ise %35,24 (n=37) olduğu görüldü. Katılımcıların alkol kullanımı değerlendirildiğinde ise %88,57’si (n=93) hiç içmem cevabını verdiği görüldü. Bireylerin kendilerine ve çevresindekilere ait madde kullanım bilgileri Tablo 2’ de ve bağımlılığa ait çeşitli parametreler Tablo 3’ te sunulmuştur.

Bağımlılık yapan maddeler arasında en çok işaretlenen seçenekler sırasıyla internet, televizyon ve uyarıcılar olarak izlenmiştir. En çok bağımlılık yapmayacağı düşünülenler ise deterjan, şeker ve gazlı içecekler olmuştur. Katılımcıların bağımlılık yapan maddelere ilişkin düşüncelerinin dağılımı Tablo 4’ te, sigarayla ilgili belirteç sorulara verilen cevapların dağılımı Tablo 5’te ve bağımlılıkla ilgili belirteç sorulara verilen cevapların dağılımı Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların ve çevresindekilerin madde kullanım durumları

Anne sigara kullanımı	n	%
Evet	16	15,24
Hayır	89	84,76
Baba sigara kullanımı		
Evet	37	35,24
Hayır	65	61,90
Arkadaşların sigara kullanımı		
Hiçbiri içmez	43	40,95
Bir ya da ikisi içer	44	41,90
Yarısı içer	9	8,57
Çoğu içer	8	7,62
Hepsi içer	1	0,95
Nargile kullanımı		
Hiç içmem	95	90,48
Ayda bir ya da iki kez içerim	6	5,71
Her gün içerim	1	0,95
Diğer	3	2,86
Alkol kullanımı		
Hiç içmem	93	88,57
Ayda bir ya da iki kez içerim	8	7,62
Haftada bir kez içerim	3	2,86
Her gün içerim	1	0,95

Tartışma

Çalışmamızda öğrencilerin %47,62'si (n=50) haftada 20 saat ve üstü cihaz kullandıklarını bildirmişlerdir. Özgen ve Bavlı'nın (2017) Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesinde okuyan öğrencilerle yaptıkları çalışmada, öğrencilerin haftada ortalama 5,8±1,8 gün ve günde ortalama 4,7±3,0 saat interneti kullandığını bildirmişlerdir.⁹ Küçük'ün (2017) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrencilerin yaklaşık 1/3'ünün günde 3 saat ve üzerinde internet kullandığı belirtmiştir.¹⁰

Karasu ve arkadaşlarının (2017) yaptığı çalışmada %83,9'unun Whatsapp' tan mesajlaşmak, %71,2'sinin sosyal medya, %11,6'nın oyun, %2,3'ünün ders çalışmak, %0,8'nin e-posta, için kullandıklarını bildirmişlerdir.¹¹ Alosaimi ve arkadaşlarının (2016) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada sosyal ağ kullanımı (%94,7), haber izleme (%70,7), akademik görevlerin yapılması (%57,1) ve eğitim araştırmalarına katılma (%52,4) için cihaz kullandıklarını bildirmişlerdir.¹² Çalışmamızda öğrencilerin internet ve akıllı cihaz kullanım amaçları literatürle uyumlu bulunmuştur.

Karasu ve arkadaşlarının (2017) yaptığı çalışmada Öğrencilerin %53,4'ünün internetin sosyal hayatı etkilediği, %46,6'sının sosyal hayatı etkilemediği sonucuna ulaşımlardır.¹¹ Bonnetti ve arkadaşlarının (2010) yaptığı çalışmada, özellikle yalnız

gençlerin internete daha sıklıkla bildirimde bulunarak utangaç hissetmediklerini, daha rahat konuşabildiklerini ve daha fazlasını söylemeye cesaret edindiklerini gösterdikleri için, çevrimiçi iletişim tercihlerinin nedeni onların zayıf sosyal becerilerinin olabileceğini bildirmişlerdir.¹³

Tablo 3. Maddenin kullanımının farklı değişkenlerde değerlendirilmesi

Madde ile ilk temas aracı	n	%
Aile	5	4,76
Arkadaş	15	14,29
Yeni tanışılan birey	1	0,95
Akraba	1	0,95
Diğer	4	3,81
Sigaraya başlama nedenleri		
Arkadaş ısrarı-hayır diyememe	4	3,81
Öfke, sıkıntı, stres	7	6,67
Özenme	3	2,86
Gösteriş-büyük görünmeyi isteme	1	0,95
Diğer	2	1,90
Sigaraya başlama ortamı		
Arkadaş evleri	5	4,76
Okul	7	6,67
Dershane	1	0,95
Yatılı okul, yurt, öğrenci evi	2	1,90
Kantin, kafeterya, bar	1	0,95
Diğer	1	0,95
Bağımlılık düzeyi		
Tam bağımlı	5	4,76
Orta düzey bağımlı	3	2,86
Bağımlı değil	9	8,57
Sigara bırakma yardımı alma		
Evet	0	0,00
Hayır	16	15,24

Tablo 4. Farklı maddelerin bağımlılık potansiyelinin katılımcılar tarafından değerlendirilmesi

	Bağımlılık yapar		Bağımlılık yapmaz		Bilmiyorum	
	n	%	n	%	n	%
Alışveriş	55	52,38	34	32,38	16	15,24
PC oyunu	71	67,62	19	18,10	15	14,29
Televizyon	82	78,10	15	14,29	8	7,62
İnternet	100	95,24	2	1,90	3	2,86
Deterjan	19	18,10	60	57,14	26	24,76
Kahve	75	71,43	21	20,00	9	8,57

Kumar	66	62,86	26	24,76	13	12,38
Şans oyunları	65	61,90	26	24,76	14	13,33
Gazlı içecek	41	39,05	46	43,81	18	17,14
Çikolata	72	68,57	22	20,95	11	10,48
Çay	63	60,00	30	28,57	12	11,43
Cips	49	46,67	37	35,24	19	18,10
Uyarıcılar	77	73,33	22	20,95	6	5,71
Sedatifler	46	43,81	24	22,86	35	33,33
Halüsinojenler	40	38,10	20	19,05	45	42,85
Tütün	75	71,43	25	23,81	5	4,76
Esrar	74	70,48	24	22,86	7	6,67
Şeker	45	42,86	46	43,81	14	13,33
Antikolinergicler	27	25,71	24	22,86	54	51,43
Uçucular	73	69,52	22	20,95	10	9,52
Opioidler	64	60,95	19	18,10	22	20,95

Tablo 5. Sigara ile ilgili belirteç soruların değerlendirilmesi

Sorular	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Sigaranın kısmi zararları vardır	4	3,81	1	0,95	0	0	21	20,00	78	74,29
İnce ve light sigaraların zararı yoktur	68	64,76	27	25,71	3	2,86	1	0,95	4	3,81
Tütüne eklenen meyve aromaları tütünü sağlıklı yapar	72	68,57	22	20,95	4	3,81	2	1,90	5	4,76
Açık tütünün zararı daha azdır	66	62,86	18	17,14	13	12,38	5	4,76	3	2,86
Sigara yasaklarını desteklerim	3	2,86	6	5,71	2	1,90	23	21,90	71	67,62
Sigara yasaklarına karşı kızgınlığım	68	64,76	20	19,05	6	5,71	3	2,86	8	7,62
Yasaklar, madde bağımlılığının artışına neden olur	23	21,90	18	17,14	29	27,62	21	20,00	13	12,38
Nargilenin geleneksel, kültürel yanları çok hoştur	45	42,86	29	27,62	23	21,90	7	6,67	1	0,95
Nargile dumanının sudan geçirilerek solunması zararlı maddeleri filtre eder	50	47,62	26	24,76	18	17,14	10	9,52	1	0,95
Açık tütün satışının sigara fiyatları ve vergilerle ilişkili olduğunu düşünüyorum	10	9,52	9	8,57	35	33,33	34	32,38	16	15,24
Nargile sigaradan daha az zararlıdır	41	39,05	29	27,62	23	21,90	10	9,52	2	1,90
Uygun koşullar sağlandığında beyin-nöroplastisitesi (bağımlılığı) iyileştirir	19	18,10	9	8,57	25	23,81	33	31,43	19	18,10

Tablo 6. Bağımlılık ile ilgili belirteç soruların değerlendirilmesi

Sorular	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Beyindeki nörokimyasal ileticiler madde bağımlılığında rol oynar.	100	95,24	5	4,76
Beyinde bulunan haz merkezi bağımlılığa yatkındır.	103	98,10	2	1,90
Bağımlı bireylerde, bağımlılık yapıcı madde motivasyon, öğrenme, hafıza, uyku ve mizacı etkiler.	103	98,10	2	1,90
Ergenlik dönemindeki ergen beynin bağımlılığa yatkınlığı vardır.	101	96,19	4	3,81
Spor, ekip çalışması, ödül, özgüven beyinde bağımlılık merkezini olumlu yönde etkiler.	76	72,38	28	26,67
Adrenalin ve noradrenalin bağımlılık mekanizmasında rol oynar.	85	80,95	19	18,10
Sosyoekonomik olarak düşük gelirli olarak sınıflandırılan bireylerin nukleus akumbens (beynin haz merkezi) zayıftır.	32	30,48	73	69,52
Düzensiz beslenen, fiziksel aktivitesi az olan bireylerin nukleus akumbensi zayıftır.	80	76,19	24	22,86
Madde ile tek temas dahi yoksunluk sendromuna (aşermeye) sebep olur.	51	48,57	52	49,52
Anne ve babası bağımlı olan bireyler kesinlikle bağımlı olur.	6	5,71	99	94,29
İradesi güçlü olanlar sürekli madde kullanımı olsa bile tolerans gelişir, yoksunluk sendromu yaşamaz.	39	37,14	65	61,90
Beyindeki ödül-ceza sistemi kumar, alışveriş, cinsellik ve yemek bozukluğu ile de ilgilidir.	85	80,95	19	18,10
Bağımlılarda ödüllendirme duyarsızlaşmaya neden olur.	71	67,62	31	29,52
Madde bağımlıları diğer abartılı davranış bozuklukları yaşarlar.	95	90,48	6	5,71
Aile süreçleri bozulmuş olan bireyler, kopuk ve sosyal izolasyon yaşayanlar bağımlı olur.	82	78,10	23	21,90
Başa çıkılmayan olaylarla karşılaşılacak bireyler bağımlı olur.	65	61,90	40	38,10
Madde bağımlılığı tedavisi SGK (sosyal güvenlik kurumu) kapsamında değildir.	25	23,81	79	75,24
Madde bağımlılığı kul hakkı yemektir.	59	56,19	46	43,81
Madde bağımlısı bireyler kendi halinde insanlardır.	26	24,76	79	75,24

Bilgiç & Günay'ın (2018) yaptığı çalışmada, çalışmaya katılan öğrencilerin %18,3'ü (n=61) sigara kullandığını, aile fertlerinden sadece birinin sigara içen %15,9 (n=20), anne ve baba ikisi de sigara içen %22,2 (n=20) olarak belirlemiştir.¹⁴ Söylemez' in (2012) yaptığı çalışmada, öğrencilerin 274'ü (%66,3) hiç sigara içmemiş,

123'ü (%29,8) halen sigara içmekte ve 16'sı (%3,9) sigarayı bırakmış olduğunu bildirmiştir.¹⁵ Süngü'nün (2014) üniversite öğrencilerinin madde kullanımı ile ilgili yaptığı çalışmada öğrencilerin %49,5'i (n=238) hiç sigara içmediği, %24,8'i (n= 142) sigarayı yalnızca denediği, %5,1'i (n= 29) sigara alışkanlığından vazgeçtiğini, %20,6'sı (n= 118) da halen sigara içmekte olduğu sonucuna ulaştıklarını bildirmiştir. Alkol kullanımı konusunda ise çalışmaya katılan öğrencilerin %73,3'ü (n= 419) alkolü hiç kullanmadığını, %18,4'ü (n=105) yalnızca denediğini, %1,4'ü (n=48) kullanıp bıraktığını belirtmiştir. Halen alkol kullanıyorum şeklinde cevap veren öğrencilerin oranı %6,9 (n=40) olduğunu bildirmiştir.¹⁶ Araştırmamızda ulaşılan sigara ve madde kullanımına ilişkin dağılım da literatürle benzer bulunmuştur.

Söylemez'in (2012) yaptığı çalışmada sigara içen ve halen sigarayı bırakmış olan öğrencilerin 47'si (%33,8) aile, arkadaş, çevre etkisiyle, 27'si (%19,4) stres, 25'i (%18) sorunlar, 21'i (%15,1) keyif, zevk alma, 12'si (%8,6) özentisi, 5'i (%3,6) merak, 1'i (%0,7) kendini ispatlama, 1'i (%0,7) faydasını görme nedeniyle sigaraya başladığı sonucuna ulaşılmıştır.¹⁵ Bilgiç ve Günay'ın (2018) yaptığı çalışmada öğrencilerin sigaraya başlama nedenleri arasında %50,8'inin (n=31) merak, %18'i (n=11) sigaraya özenme, %14,8'i (n=9) arkadaş sebebiyle ve %16,4'ünün (n=10) olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmamızda aynı zamanda öğrencilere yöneltilen maddelerin bağımlılık yapıcı yapmadığı, yöneltilen cümlelerle ilgili düşüncelerinin doğruluğu değerlendirilmiştir. Ulaşılan sonuçların doğrultusunda bilinenin aksine bağımlılık algılarını genellemeye yatkın oldukları görülmüştür. Özellikle gıda içeriklerinde bağımlılık yapıcı özelliklerinin öğrenciler tarafından bilinmediği ortaya koyulmuştur. Çalışmaya katılan öğrencilerin temel fizyolojik bilgilerinin öğrenci bilgi düzeyinin etkin olması bağımlılıkta engelleyici bir sonuç olmadığına ulaşılmıştır. Çalışılan grubun hemşirelik öğrencisi olması sebebiyle ulaşılan bağımlılık ile ilgili fizyolojik değişiklikler ile ilgili yüksek bilgi düzeyi olduğu düşünülmüştür.

Sonuç olarak bağımlılık yaşının düşük olduğu literatür sonuçlarıyla bilinen bir gerek olduğu için öğrencilerin daha erken dönemlerde bu konu ile ilgili temaslar sağlanmalı ve etkin eğitim alanları oluşturulmalıdır. Hemşirelik öğrencilerinin madde ve bağımlılık ile ilgili bilgilerinin ölçüldüğü bu çalışma da sonuç olarak öğrencilerin bu konuyla ilgili belirli dönemlerde eğitimler alması için planlama yapılmalıdır. Madde bağımlılığının önüne geçilebilmesi için ise, bu konuda hizmet sunan birimlerle işbirliği içinde, bağımlılığa yönelik yardım alması gereken öğrencilerin teşviki sağlanmalıdır.

Kaynaklar

1. Uğurlu TT, Şengül CB, Şengül C. Bağımlılık Psikofarmakolojisi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar 2012; 4(1): 37-50.
2. Uzbay İT. Madde Bağımlılığının Tarihçesi, Tanımı, Genel Bilgiler ve Bağımlılık Yapan Maddeler. MİSED 2009;21-22:5-15.
3. Bağımlılık Nedir? Yeşilay. <http://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/bagimlilik-nedir>. (Erişim Tarihi: 19 Şubat 2018).
4. Uzbay İT. Madde Bağımlılığının Tarihçesi, Tanımı, Genel Bilgiler ve Bağımlılık Yapan Maddeler. MİSED 2009;21-22:16-33.
5. Çapık C, Özbiçakçı Ş. Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Sigara Bağımlılık Düzeyleri ve Etkileyen Etmenler. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 2007;4(2):1-12.
6. Erbaycu AE, Aksel N, Çakan A, Özsöz A. İzmir İlinde Sağlık Çalışanlarının Sigara İçme Alışkanlıkları. Toraks Dergisi 2004;5(1):6-12.

7. Durmaz A. Üniversitelerde Hemşirelik Eğitimi Alan Öğrencilerin Sigara Kullanımı ve Kişilik Özelliklerinin Saptanması. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir; 2004:28-41.
8. Akfert SK, Çakıcı E, Çakıcı M. Üniversite Öğrencilerinde Sigara-Alkol Kullanımı ve Aile Sorunları ile İlişkisi. Anadolu Psikiyatri Dergisi 2009;10(40):40-7.
9. Özgen F, Bavlı Ö. Üniversite Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ile Kişilik İlişkisinin İncelenmesi. International Journal of Sport, Exercise & Training Sciences 2017;3(4):129-41.
10. Küçük EE. Üniversite Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımları ve Sağlıklarına Etkisi ile İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi. İzmir Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi 2017;27(3):211-6.
11. Karasu F, Bayır B, Çam H. H. Üniversite Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ile Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Sosyal Bilimler Dergisi 2017;7(14):374-88.
12. Alosaimi FD, Alyahya H, Alshahwan H, Al Mahyijari N, Shaik SA. Smartphone addiction among university students in Riyadh, Saudi Arabia. Saudi Med J 2016;37(6):675-83.
13. Bonetti L, Campbell MA, Gilmore L. The Relationship of Loneliness and Social Anxiety with Children's and Adolescents' Online Communication. Cyberpsychology, behavior, and social networking 2010;13(3):279-85.
14. Bilgiç N, Günay T. Evaluation of effectiveness of peer education on smoking behavior among high school students. Saudi Med J 2018;39(1):74-80.
15. Söylemez F. Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Sigara Kullanma Durumlarının Bağımlı Kişilik Ölçeğiyle İlişkisi. İnönü Üniversitesi. Malatya, 2012. <http://openaccess.inonu.edu.tr:8080/xmlui/handle/11616/1078>. (Erişim Tarihi: 19.02.2018).
16. Söngü H. Üniversite Öğrencilerinin Zararlı Madde Kullanımına İlişkin Tutumları/The Attitudes of University Students on Substance Use. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2014;11(26):167-94.